

„PRIMĂVARA LECTURII LA ROMÂNII” DE TEODORA FÎNTÎNARU – UN EXTRAORDINAR PERIPLU PRIN VIAȚA ȘI ISTORIA CĂRȚII

Elena TARAGAN,
șef sector, Secția Studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”;

Elena UNGUREANU,
șef Secție Studii și cercetări, BM „B.P. Hasdeu”

Teodora Fîntînaru a scris o carte pentru adevărații pasionați ai lecturii, pentru cei interesați a cunoaște diverse aspecte ce țin de carte, prezentând polisemia termenului *livresc* într-un „discurs pluridisciplinar, implicând recursul la filologie, etnologie și imagologie, la psihologie și sociologie”, în studiul căruia autoarea adoptă ipostazele filologului, criticului de artă și arheologului.

Îndemnul „Frați ai mei, cinstiți și respectați cartea” capătă tot mai multă putere în vremuri de recesiune culturală. După cum menționează autoarea, „în documentele studiate, de până la începutul secolului al XIX-lea, nu am înregistrat nicio dovadă a inutilității cărții și a lecturii” (p. 31). Cartea a fost și rămâne o forță în istorie, un obiect de temut (motiv pentru care, de-a lungul secolelor, aceasta a sfârșit, de multe ori, pe rug). E adevărat că, în multe cazuri, cartea a generat crize de conștiință, acea lectură senină fiind o raritate, „umbra pascaliană” sau „fiorul descartian” (p. 85) tulburând ființa umană în încercările sale de a descifra lumea.

Lucrării date (care este o altfel de istorie a cărții) nu-i lipsește componenta originalității. Acest lucru este susținut de faptul că aici perspectiva asupra rolului cărții în viața omului este una a spațiului și a vieții private, „viața cotidiană a ei, locul și rolul pe care, treptat, și le adjudecă, în spațiul privat, cartea” (p. 12).

Cărțile au participat și participă la emanciparea individului, invenția lui Johannes Gutenberg și Reforma provocând o serie de mutații sociale, culturale și economice.

Prin intermediul cărților, ies la lumină aspecte relevante ale vieții cotidiene, care zugrăvesc istoria trăită, viața de altădată, lucruri ce uneori scapă cărților de istorie: „Diferitele prezențe și ipostaze ale cărții, de la cele iconografice la cele ale însemnărilor marginale, ne pot conduce mai subtil, așa cum nu o fac alte

documente, în apropierea omului de altădată” (p. 260).

Mai mult decât atât, autoarea specifică că acest obiect, cartea, mereu prezentă în viața individului, este „purtătoare de semne ale istoriei, de reflexii ale societății, dar și ale interiorității ființei umane” (p. 262). Autoarea subliniază: „Am încercat să sugerăm celor interesați de modul în care cartea pune în mișcare cutume sau stabilește altele noi, că acest obiect printre altele dispune de atâta autoritate cât să statueze norme de civilitate privind cartea și nu numai, manifestate prin grija față de aceasta, dar și prin evidențierea unui cod nescris, cu privire la relațiile dintre oameni, determinate

de proprietatea ori folosirea cărții” (p. 262).

Căpătând, pe alocuri, note mult mai prozaice, pragmatice, utilitare, produsele culturale (sub forma cărților de bucate, rețetarelor, registrelor, calendarelor etc.) dezvăluie existența cotidiană, fiind necesare în studiul istoriei, iar această „istorie prin cei mici” (Nicolae Iorga) este importantă pentru a înțelege, mult mai pe larg și în detaliu, lumea.

Din start, autoarea ne anunță că lucrarea a presupus parcurgerea unei biografii vaste, odiseea bibliografică a acesteia bazându-se pe criterii de selecție precum: reprezentativitatea documentară, caracterul sintetic sau analitic al surselor, diversitatea, adaptarea sursei la temă. Aceasta conține numeroase referiri la cartea veche și la civilizația românească veche. Multe surse au necesitat o relectură, apoi autoarea a realizat o filtrare și ierarhizare a acestora și le-a sistematizat pe criteriul echilibrului informațional.

Însemnările pe cărți s-au dovedit a fi niște texte deloc „marginale”, mai ales pentru studiul mentalităților, după cum afirmă Teodora Fîntînaru.

Autoarea specifică de la bun început cât de vast poate fi conținutul termenului de *livresc*, „care poate trimite la totalitatea elementelor

care compun locurile de scriere și lectură, biblioteci sau alte locuri de păstrare a cărții și a înscrisurilor, mobilier și ambient specifice lumii cărților, atmosfera de lucru sau delectare lectorială, relația om și carte etc.” (pag. 21). Sunt scoase în evidență mai ales valențele pragmatice privind utilizarea cărții. Autoarea a „investit cu greutate epistemologică un concept nou, acela de praxiologie a livrescului, văzut ca totalitatea practicilor de creare, editare și utilizare a cărții și a succedaneelor sale, realizate de o persoană sau de un grup, în spațiul privat sau public, într-un context, ambient și timp anume și dedicate unui scop” (pp. 22-23). Teodora Fintinaru operează cu termenii de *livresc de rangul întâi*, „cel care presupune creația literară sau științifică propriu-zisă și pe creatorul ei, coordonatele ei tematice, adaptarea la epocă, influențele pe care le produce, colportajul de idei, circulația cărții și a ideilor în diferite arii culturale” și termenul de *livresc de rang secund*, „cu trimitere mai ales la aspectul mai practic al conceptului, ținând – pentru spațiul domestic, de creația de texte și microtexte utilitare, modalități de scriere, locuri, mobilier, unelte de scris, stereotipii și particularități, utilitatea imediată sau amânată, perenă, comună sau individuală, a diferitelor tipuri de texte” (p. 27).

După cum afirmă exegeții acestei lucrări de excepție, autoarea „ne arată cum cărțile au influențat durata lungă a istoriei evenimentiale, fiind argument existențial, instrument educațional, «o unealtă a minții și prelungire a sufletului»”. Cartea ca dar, cartea moștenită, cartea – instrument și risipă, cartea furată, cartea fără stăpân sau cărți date cu clauză – toate fac țesătura societății, denotându-i freământul și zbuciumul ei zilnic, conturându-i formulele ei originale și resorturile ei intime, astfel încât lumea ne apare, privată prin aceste dimensiuni ale livrescului, splendidă și inepuizabilă în descoperiri de comori.

Este de menționat, încă o dată, faptul că Teodora Fintinaru adoptă o perspectivă profund originală în abordarea subiectului privind rolul cărții în viața cotidiană de-a lungul istoriei. Autoarea scoate în evidență testamentele pe marginea cărților moștenite sau date de pomană, însemnările pe paginile acestora care reflectă viața individului, realizând în mod exemplar principiul enunțat de Nicolae Iorga, al studiului „istoriei prin cei mici”. Acesta presupune cercetarea vieții în toată complexitatea ei, viața privată relevând aspecte importante pentru înțelegerea vieții sociale per ansamblu, scoțându-se în relief nuanțări, varietăți, particularități. Cartea, în viziunea unui român simplu, devine obiect și mai de preț. Aceasta

capătă și mai mult o aură de sacralitate, întrucât rolul său în a făuri sau, poate, chiar a salva destine este și mai copleșitor.

Autoarea recunoaște, la final, că traseul cunoașterii și cercetării a fost unul labirintic, multidimensional, cu nenumărate intrări și ieșiri, cu o multitudine de autori și opinii, cu ochi înlăuntru și ochi în afară: „A fost un drum lung cu acest hipertext devenit, în sfârșit, carte. O călătorie aparte, inițiativă, intersectată cu evenimente de viață profunde, o epopee personală, transformată într-un fragment de destin” (p. 322).

Invităm cititorul să se familiarizeze cu lucrarea „Primăvara lecturii la români” de Teodora Fintînar. Multitudinea de date pe care le oferă despre rolul cărților în viața privată și modul în care acestea „ascund” și creează istorie vor oferi cititorului o reală revelație.

FÎNTÎNARU, Teodora. *Primăvara lecturii la români. Fragmente de cotidian în spațiul carpatin: sec. XVI – începutul sec. XIX*. București: Editura Academiei Române, 2020. 322 p. ISBN 978-973-27-3305-9.

„METAFORA ÎNTRE CUVÂNT ȘI DRAMĂ” – MONUMENTUL LITERAR AL LUI TUDOR PALLADI

Dr. Eugenia MANEA-CERNEI

Tudor Palladi – omul cu nume „amețitor de adânc”, poetul metaforei înaripate; poetul dorurilor încercate; poetul care, printr-un miracol dumnezeiesc, alege cu migală Cuvintele Graiului Străbun, zidind, astfel, *Nemurirea și Moștenirea-ntru vecie*; poetul cu inimă-albastră; poetul și înțeleptul filosof, aureolat de un lirism de factură metafizică inconfundabilă; poetul incantației și candorii vibrațional-spirituale; poetul, care tresare-ntr-o Clipă de Lumină, scufundându-se în Infinitul ei; poetul viscolit de vise sublime și misterioase; poetul-trubadur al Dragostei, care-i îmbibat cu *Singurătăți de Dor*; poetul, poezia căruia-i doldora de metafore, prin care-ți purifici sufletul până la sublim și-ți umpli cupa energetică a vieții cu miruiri celeste, cu esențe divine, cu roua tămâioasă a crinilor, nuferilor, lotușilor și trandafirilor, – acest poet se remarcă și prin eseistica-i scânteietoare.

Sunt posesoarea trilogiei eseistice (toata recunoștința mea pentru generozitatea și noblețea domnului Poet) *Metafora între*